

Завгородня Т. К.*

**ПРОБЛЕМА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ»
(1960–1980 рр.)**

Статтю присвячено проблемі патріотичного виховання дітей різних вікових категорій в педагогічній пресі 1960-1980 рр. З'ясовано особливе значення для широкого кола читачів часопису «Дошкільне виховання» у висвітленні питання формування почуття патріотизму в дітей дошкільного віку.

У сучасній системі освіти України важливе значення набуло питання посилення громадянського виховання дітей та молоді. Викликано це тим, як зазначають соціологи, що більшість молодих людей займають пасивну, вичікувальну позицію, не кожний з них розуміє неоднозначну ситуацію, що склалася в країні сьогодні. Усе це вимагає посилення уваги педагогів, батьків, громадських організацій до формування в кожної молоді людини патріотичних почуттів, що є основою виховання в них відповідальності в умовах розширення свободи вибору, поглиблення їх політичних знань, переконань, формування потреби у вихованні справжніх патріотів України. Тому одним із головних завдань сучасної системи освіти є патріотичне виховання.

Особливе місце в цій системі належить дошкільній освіті, завданням якої є: виховання в дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля. Підвищенню ефективності та вдосконаленню методики патріотичного виховання, безперечно, сприяє вивчення досвіду розв'язання проблеми, набутий нашими попередниками і який знайшов відображення в публікаціях різноманітних педагогічних видань (особливо минулого століття), зокрема журналу «Дошкільне виховання». Саме це періодичне видання виступає цінним джерелом відбиття теорії та практики розвитку системи дошкільної освіти окресленого періоду взагалі, і дослідження проблеми громадянського виховання дошкільнят зокрема.

Аналіз наукової літератури свідчить про постійну увагу дослідників до вищезазначеного напрямку роботи. До проблем виховання патріотизму, патріотичних почуттів у підростаючого покоління зверталися відомі педагоги А. Макаренко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. У своїх працях вони висували ідею виховання «свідомого» громадянина, патріота своєї Батьківщини. Проблема ознайомлення дошкільників з окремими аспектами суспільного життя дослі-

* © **Завгородня Т. К.**

ІСТОРІЯ ОСВІТИ

джували радянські педагоги Л. Беляєва, Р. Жуковська, С. Козлова, І. Красовська, К. Назаренко та ін. Психологічну складову патріотизму розглядали у своїх наукових працях психологи: І. Бех, А. Богуш, М. Боришевський, О. Запорожець, В. Котирло та ін. Вони стверджували, що важливою умовою розвитку почуттів у дошкільників є створення дорослими життєрадісної атмосфери, яка сприяє становленню оптимістичного настрою, відчуття захищеності, зацікавленості тим, що відбувається навкруги.

Мета нашої статті – розкрити зміст часопису «Дошкільне виховання», з метою узагальнення в ньому питань теорії та практики формування почуття патріотизму в дітей у другій половині ХХ століття.

Протягом 60-х–80-х рр. ХХ століття в Україні стрімко розвивалося суспільне дошкільне виховання. Розширення мережі дитячих садків потребувало розробки змісту роботи з дітьми, що стимулювало розвиток теорії дошкільного виховання. У цьому зв'язку, як нам здається, важливу роль відігравала преса, виступаючи основним засобом поширення теоретичних та практичних здобутків виховання молодого покоління.

Зазначимо, що в 1931 р. в Україні починає видаватися журнал для фахівців дошкільної справи під назвою «За комуністичне виховання дошкільників», який випускався по червень 1941 р. З початком Другої світової війни видання журналу припинилось. З метою підвищення рівня кваліфікації педагогічних кадрів та завдяки численним зверненням працівників дошкільної галузі щодо необхідності створення регіонального журналу для педагогів дитячих садків, з 1951 р. науково-педагогічний журнал «Дошкільне виховання» відновив свою роботу.

З 1960-х та протягом 1970-х–1980-х років теорія дошкільної педагогіки систематично поглиблювалася дослідженнями проблем виховання взагалі, але особливо – морального виховання.

Розглядаючи питання морального виховання дошкільників, дослідники почали пов'язувати їх із формуванням нової людини – всебічно розвиненої, ідейно переконаної, високоморальної особистості, патріота своєї Батьківщини. Так, відповідно до «Програми виховання в дитячому садку» (1966 р.), реалізація завдань морального виховання полягала у прищепленні дітям любові до Батьківщини, почуття братерської дружби до всіх народів, пошани і любові до В. Леніна [4]. Для реалізації цих завдань, як зазначено у програмі, дитину необхідно вестися у світ пізнання навколишньої дійсності, суспільних подій, явищ, проявів патріотизму в поведінці людей та пробудити й утвердити в ній складні моральні почуття і переживання. Слід зазначити, що до програми були включені факти з історії Батьківщини та певні географічні відомості.

У другій половині ХХ століття інтерес до проблеми патріотичного виховання не згасав. Праці радянських педагогів

ІСТОРИЯ ОСВІТИ

(Л. Артемової, А. Богуш, Л. Губської, Т. Маркової, К. Назаренко, В. Нечаєвої, Т. Поніманської, О. Прус та ін.) розкрили роль ознайомлення дошкільників з явищами суспільного життя з метою формування в них відповідних уявлень і виховання на цій основі патріотизму.

Науковці підкресливали, що головне завдання морального виховання полягає не в засвоєнні дітьми точних історичних фактів у їхній послідовності, а у вихованні в дітей тих почуттів і ставлень, які згодом стануть основою патріотизму. За їх переконанням, сформувати в дітей суспільні уявлення можливо лише під впливом художнього образу, розповіді, бесіди, картини [2; 3]. На їх думку, важливим принципом побудови змісту патріотичного виховання в галузі формування суспільних уявлень є концентричність розміщення матеріалу в програмі дитячого садка. Так, у ранньому віці у дітей виховували любов до рідного дому, природи, дитячого садка, вихователя. Діти середнього дошкільного віку від дорослих дізнавалися, чим славиться їх рідне місто, село. Коло суспільних уявлень у дітей старшої і підготовчої групи розширювалося і поглиблювалося. У процесі виховної роботи їм прищеплювали любов до Батьківщини, почуття симпатії до всіх народів, пошану до В. Леніна. При цьому важливо було підібрати доступний, важливий для формування почуття патріотизму в дитини матеріал, методи і прийоми, якими користується вихователь. Педагоги підкресливали, що життєва наочність (спостереження, екскурсії) забезпечує найбільшу виразність уявлень, максимальну дієвість знань, які набувають діти [1; 4; 7].

Відомі педагоги (Т. Маркова, В. Нечаєва) у публікаціях на сторінках журналу неодноразово зверталися до проблеми морального виховання дітей. Вони підкресливали, що завдання щодо формування в дошкільників уявлень про суспільні події і явища успішно здійснюється, якщо вміло добирати зміст та емоційно подавати його дітям. Отже, для виховання в дітей почуттів необхідно збагачувати їхній кругозір певними знаннями, формувати правильні уявлення про суспільні явища і події. Поряд із збагаченням дошкільників певними знаннями та уявленнями потрібно впливати на їхні почуття, формувати в них емоційно-позитивне ставлення до суспільних явищ, фактів, подій, до країни, її трудящих. Унаслідок зазначеної діяльності діти отримують певні знання про рідний край, Батьківщину, український народ, які впливають на розум, свідомість й емоції дітей, сприяють розвитку й закріпленню в них почуття любові до Вітчизни [4].

Окремої уваги заслуговують публікації К. Назаренко на сторінках часопису «Дошкільне виховання». Відома вчена визнавала дошкільний вік відповідальним етапом формування особистості, адже, за її твердженням, саме «у дошкільному віці формуються почуття товариськості і дружби, співпереживання, співчуття, власної гідності, обов'язку, первинні почуття патріо-

ІСТОРІЯ ОСВІТИ

тизму та інтернаціоналізму» [5; 6]. У її статтях висвітлено зміст, форми, методи і засоби виховання патріотичних та інтернаціональних почуттів у дітей. Дослідниця стверджувала, що залежно від віку дітей пізнавальні й виховні завдання на заняттях реалізуються шляхом використання різних методів і прийомів; з дітьми молодших і середніх груп повинно переважати застосування розповіді вихователя, яку доцільно будувати на матеріалі проведених цілеспрямованих спостережень та уявленнях дітей. Оскільки в дітей старшої та підготовчої до школи груп більший досвід та вміння оперувати знаннями, у процесі формування в них суспільних уявлень широко використовуюється бесіда [5; 6].

Систематизуючи здобутки науковців і практиків у сфері патріотичного виховання, які друкувалися на сторінках журналу, зазначимо, що формування в дітей почуття патріотизму починається з виховання любові до «малої батьківщини», тобто до рідного дому, батьків і близьких, до дитячого садка, з пробудження й розвитку інтересу до минулого і сьогодення рідного міста. Вони підкреслювали, що ознайомлення дітей з визначними місцями, з працею дорослих, виховання любові до рідної природи, поваги до армії, формування інтересу до явищ суспільного життя виховують у дитини любов до Батьківщини.

Історіографічний аналіз статей у журналі «Дошкільне виховання» свідчить про те, що ефективними засобами патріотичного виховання дошкільників в означений період виступали ознайомлення дітей з явищами радянської дійсності, використання художньої літератури, картин та ілюстрацій, музичних творів, діа- та кінофільмів, участь у відзначенні знаменних і пам'ятних дат, долучення до бойових і трудових традицій радянського народу, організація листування з дитячими садками братніх республік. Успішне формування почуття патріотизму в дітей дошкільного віку залежить від педагогічної майстерності вихователя, його вміння забезпечити взаємозв'язок різноманітних засобів [3; 8].

Таким чином, на сторінках часопису «Дошкільне виховання» 60-х–80-х рр. ХХ століття висвітлено різні аспекти проблеми патріотичного виховання дошкільників. Завдяки дослідженням учених та практичного доробку вихователів-практиків було внесено зміни до змісту програм освітньо-виховної роботи в дошкільних закладах; удосконалювались методи і прийоми формування почуття патріотизму в дітей дошкільного віку.

На нашу думку, перспективним є вивчення питання формування почуття патріотизму в дошкільників на сторінках інших науково-педагогічних видань, зокрема журналу «За комуністичне виховання дошкільника» (1931-1941 рр.).

Література:

1. Артемова Л. Активізація засвоєння старшими дошкільниками знань про явища суспільного життя відповідно до вимог нової програми / Л. Артемова // Дошкільне виховання. – 1986. – № 6. – С. 6–8.
2. Богуш А. І звички, і переконання / А. Богуш // Дошкільне виховання. – 1981. – № 3. – С. 9–11.
3. Губська Л. Вічно живий подвиг / Л. Губська // Дошкільне виховання. – 1975. – № 5. – С. 18–21.
4. Маркова Т. Актуальні проблеми морального виховання дошкільнят / Т. Маркова, В. Нечаєва // Дошкільне виховання. – 1969. – № 12. – С. 5–9.
5. Назаренко К. Солдатській славі уклонись / К. Назаренко // Дошкільне виховання. – 1985. – № 4. – С. 8–9.
6. Назаренко К. Становлення громадянина / К. Назаренко // Дошкільне виховання. – 1982. – № 12. – С. 9–10.
7. Поніманська Т. Виховна сила прикладу / Т. Поніманська // Дошкільне виховання. – 1983. – № 7. – С. 6–7.
8. Прус О. Свято Перемоги у дитячому садку / О. Прус // Дошкільне виховання. – 1975. – № 3. – С. 10–11.

Лебідь О. В.*

**ДО 200-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ ХЕРСОНСЬКОЇ
БАГАТОПРОФІЛЬНОЇ ГІМНАЗІЇ № 20
ІМЕНІ БОРИСА ЛАВРЕНЬОВА**

У статті окреслено досвід роботи педагогічного колективу Херсонської багатoproфільної гімназії № 20; охарактеризовано нові підходи у роботі педагогів, спрямовані на створення, освітньо-ціннісного середовища закладу на засадах знання, демократії і гуманізму.

Сьогодні у світі домінуючою стає модель знань, яка орієнтована на високий рівень освіти. У європейських країнах знання і освіта відіграють провідну роль у забезпеченні економічного зростання та процвітання громадян, підвищенні їхньої конкурентоспроможності на ринку праці.

У державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» визначено: орієнтацію на індивідуалізацію потреб і запитів споживачів освітніх послуг; розширення спектру змісту, видів, форм, методів навчання; розгляд інноваційності як ключового чиннику розвитку сфери освітніх послуг; зміну підходів щодо оцінки якості надання освітніх послуг, що передбачає введення систем управління якістю освіти, орієнтацію на міжнародні стандарти тощо [2].

Яскравим прикладом інноваційної педагогічної діяльності може слугувати досвід роботи вчительського колективу одного із найстаріших загальноосвітніх закладів Півдня України – Херсонської багатoproфільної гімназії № 20 імені Бориса Лавреньова.

* **Лебідь О. В.**